

Zaak C-713/23

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

23 november 2023

Verwijzende rechter:

Naczelny Sąd Administracyjny (Polen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

8 november 2023

Verzoekende partijen:

JC-T

MT

Verwerende overheidsinstantie:

Wojewoda Mazowiecki

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Cassatieberoep tegen de weigering tot inschrijving in het register van de burgerlijke stand van een lidstaat van de akte van een huwelijk dat door personen van hetzelfde geslacht, onderdanen van die lidstaat, is gesloten in een andere lidstaat waarvan een van deze personen de nationaliteit bezit.

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Strijdigheid van de weigering om de akte van een door personen van hetzelfde geslacht in een andere lidstaat gesloten huwelijk in te schrijven in het register van de burgerlijke stand met artikel 20, lid 2, onder a), en artikel 21, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna: „VWEU”); artikel 267 VWEU

Prejudiciële vraag

Moeten artikel 20, lid 2, onder a), en artikel 21, lid 1, VWEU, gelezen in samenhang met artikel 7 en artikel 21, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en met artikel 2, punt 2, van richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, tot wijziging van verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG aldus worden uitgelegd dat zij eraan in de weg staan dat de bevoegde autoriteiten van een lidstaat waarvan een burger van de Unie de nationaliteit bezit, welke burger met een andere burger van de Unie (een persoon van hetzelfde geslacht) in een andere lidstaat in het huwelijk is getreden overeenkomstig de wetgeving van die staat, kunnen weigeren de huwelijksakte te erkennen en in te schrijven in het nationale register van de burgerlijke stand en aldus kunnen verhinderen dat die personen in die staat kunnen verblijven in die burgerlijke staat en onder dezelfde familienaam, omdat het recht van het gastland niet in een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht voorziet?

Aangevoerde bepalingen van internationaal recht

Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: „EVRM”): artikel 8, lid 1, artikel 12 en artikel 14

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Verdrag betreffende de Europese Unie – artikel 6

Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU): artikel 20, lid 1, artikel 20, lid 2, onder a) en artikel 21, lid 1

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”): artikel 7, artikel 21, lid 1, en artikel 45

Richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, tot wijziging van verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG: artikel 2, punten 1 tot en met 3

Verordening (EU) 2016/1191 van het Europees Parlement en de Raad van 6 juli 2016 inzake de bevordering van het vrije verkeer van burgers door vereenvoudigde overlegging van bepaalde openbare documenten in de Europese Unie en tot wijziging van verordening (EU) nr. 1024/2012: artikel 4

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (grondwet van de Republiek Polen) van 2 april 1997 (hierna: „Poolse grondwet”): artikel 18, artikel 31 en artikel 47

Ustawa – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (wetboek familierecht) van 25 februari 1964: artikel 1, lid 1, en artikel 3

Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (wetboek van burgerlijke rechtsvordering) van 17 november 1964: artikel 1138

Ustawa – Prawo prywatne międzynarodowe (wetboek internationaal privaatrecht) van 4 februari 2011: artikel 7

Ustawa – Prawo o aktach stanu cywilnego (wet betreffende de akten van de burgerlijke stand; hierna „p.a.s.c.”) van 28 november 2014: artikel 3, artikel 104, leden 1, 2 en 5, artikel 105, lid 1, en artikel 107, punt 3

Aangehaalde rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie

Arrest van 2 oktober 2003, Carlos Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539, punt 25

Arrest van 14 oktober 2008, Grunkin en Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, punt 16

Arrest van 18 juli 2013, Prinz en Seeberger, C523/11 en C585/11, EU:C:2013:524, punt 23

Arrest van 2 juni 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, punt 32

Arrest van 24 november 2016, Parris, C-443/15, EU:C:2016:897, punt 59

Arrest van 14 november 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, punt 52

Arrest van 5 juni 2018, Coman e.a., C-673/16, EU:C:2018:385, punten 32, 35 en 36

Arrest van 14 december 2021, Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”, C-490/20, EU:C:2021:1008, punt 47

Aangehaalde rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: „EHRM”)

EHRM, 11 juli 2002, Goodwin tegen Verenigd Koninkrijk, ECLI:CE:ECHR:2002:0711JUD002895795

EHRM, 24 juni 2010, Schalk en Kopf tegen Oostenrijk,
ECLI:CE:ECHR:2010:0624JUD003014104

EHRM, 21 juli 2015, Oliari tegen Italië,
ECLI:CE:ECHR:2015:0721JUD001876611

EHRM, 17 januari 2023, Fedotova e.a. tegen Rusland,
ECLI:CE:ECHR:2023:0117JUD004079210

Korte beschrijving van de feiten en het geding

- 1 Verzoeker in de onderhavige zaak, JC-T, die zowel de Poolse als de Duitse nationaliteit bezit, en MT, die Pools onderdaan is, zijn in Berlijn (Duitsland) met elkaar in het huwelijk getreden. Na voltrekking van het huwelijk heeft de eerste tevens de naam van de echtgenoot verkregen als tweede deel van zijn naam. Ook in Polen is op zijn verzoek, bij besluit van het hoofd van de Urząd Stanu Cywilnego m.st. Warszawy (burgerlijke stand van de stad Warschau, Polen), waar de geboorteakten van beide verzoekers waren opgesteld, zijn naam gewijzigd door toevoeging van een tweede deel. Verzoekers verblijven momenteel in Duitsland, maar zijn voornemens om naar Polen te reizen en er te verblijven, maar in de burgerlijke staat van gehuwden en onder de namen die zij na hun huwelijk hebben aangenomen.
- 2 Verzoekers hebben het hoofd van voornoemde autoriteit verzocht om hun buitenlandse huwelijksakte in te schrijven in de Poolse akten van de burgerlijke stand. Krachtens artikel 107 p.a.s.c. heeft het hoofd in zijn besluit de inschrijving van deze huwelijksakte in het register van de burgerlijke stand geweigerd op de grond dat het Poolse recht niet voorziet in een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht en dat de inschrijving van deze akte derhalve in strijd zou zijn met de fundamentele beginselen van de rechtsorde van de Republiek Polen.
- 3 Verzoekers hebben tegen dit besluit bezwaar ingediend bij de Wojewoda Mazowiecki (president van de woiwodeschap Mazovië), die bij zijn besluit het besluit van het hoofd heeft bevestigd. De Wojewoda heeft bovendien vastgesteld dat de vorm van het Duitse model van huwelijksakte en het Poolse equivalent ervan niet overeenstemden, als gevolg waarvan bij de inschrijving van de voornamen en de namen van de twee mannen, de gegevens van een van hen onder de rubriek „vrouw” moesten worden ingevuld. In Polen kan het huwelijk slechts tussen een vrouw en een man worden voltrokken, zodat het ontoelaatbaar is de gegevens van beide mannen als echtgenoten in te schrijven in de akten van de burgerlijke stand, ongeacht de aanduiding van de verschillende rubrieken in de modelakte.
- 4 Verzoekers hebben tegen het afwijzende besluit beroep ingesteld bij de Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (bestuursrechter in eerste aanleg Warschau, Polen; hierna: „WSA”), en verzocht om nietigverklaring van de besluiten tot weigering van inschrijving van de buitenlandse huwelijksakte.

- 5 In zijn beslissing heeft het WSA het beroep verworpen op de grond dat verzoekers niet konden stellen dat de in artikel 18 van de grondwet neergelegde verplichting om het huwelijk als verbintenis tussen de man en de vrouw te beschermen geen verbod inhield op het inschrijven van een in het buitenland gesloten huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht. De WSA was van oordeel dat het gehele nationale rechtsstelsel een samenhangend geheel vormt en dat bij de uitlegging van de bepalingen van de grondwet in de context van de fundamentele beginselen van de rechtsorde niet mag worden voorbijgegaan aan de regels van een rechtsbepaling van lagere rang. Artikel 1, lid 1, van de kodeks rodzinny i opiekuńczy voorziet niet in het huwelijk als een verbintenis tussen personen van hetzelfde geslacht, aangezien het huwelijk uitsluitend definieert als een relatie tussen een vrouw en een man. Het aanvaarden van het standpunt van verzoekers zou erop neerkomen dat huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht in de nationale rechtsorde worden erkend, hetgeen niet in de grondwet en de wetten is bepaald. De gevolgen van de inschrijving van een buitenlandse huwelijksakte zijn dus in strijd met de fundamentele beginselen van de Poolse rechtsorde. De WSA heeft ook verklaard dat de weigering tot inschrijving niet in strijd is met artikel 8 en artikel 14 EVRM, gelezen in samenhang met artikel 12 ervan, en artikel 21, lid 1, VWEU, aangezien het geding zich heeft voorgedaan over een kwestie van de burgerlijke staat die geen verband houdt met het recht om in een lidstaat te reizen en te verblijven.
- 6 Verzoekers hebben tegen de beslissing van de WSA cassatieberoep ingesteld bij de Naczelny Sąd Administracyjny (hoogste bestuursrechter, Polen; hierna: „NSA”).

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 7 Overeenkomstig artikel 104, lid 2, p.a.s.c. bestaat de inschrijving van een buitenlandse akte van de burgerlijke stand in een getrouwe en letterlijke overdracht van de inhoud van die akte in het Poolse register van de burgerlijke stand, zowel op taalkundig als formeel vlak, zonder enige inmenging in de schrijfwijze van de voornamen en de namen van de in de buitenlandse akte vermelde personen. Artikel 105, lid 1, p.a.s.c. definieert de inschrijving als een materieel-technische handeling, met dien verstande dat er in de akte van de burgerlijke stand melding wordt gemaakt van de inschrijving. Het rechtstreekse rechtsgevolg van de inschrijving is het creëren van een Poolse akte van de burgerlijke stand die „losstaat” van de oorspronkelijke akte die een feit registreert en die dezelfde bewijskracht heeft als akten van de burgerlijke stand die in Polen zijn opgesteld na registratie van een rechtsfeit. Overeenkomstig artikel 107, punt 3, p.a.s.c. weigert het hoofd van de burgerlijke stand de inschrijving te verrichten indien de inschrijving in strijd zou zijn met de fundamentele beginselen van de rechtsorde van de Republiek Polen. Ook op grond van artikel 7 van de Prawo prywatne międzynarodowe wordt het buitenlands recht niet toegepast indien dit gevolgen zou hebben die in strijd zijn met de fundamentele beginselen van de rechtsorde van de Republiek Polen.

- 8 Hoewel de zaak betrekking heeft op een inschrijving, vraagt de NSA zich af, in het kader van de verklaring van verzoekers om naar Polen (gastland dat huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht niet erkent) te reizen en er te verblijven in de burgerlijke staat die voortvloeit uit hun in Duitsland gesloten huwelijk en onder de namen die zij daarna hebben aangenomen, welke uitlegging moet worden gegeven aan artikel 20, lid 2, onder a) en artikel 21, lid 1, VWEU, tot instelling van het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van een lidstaat voor de burgers van de Unie, met inachtneming van de grondrechten, met name die welke voortvloeien uit het Handvest, zoals het recht op eerbiediging van het privéleven en van het familie- en gezinsleven (artikel 7 van het Handvest) en het verbod van discriminatie, met name op grond van seksuele geaardheid (artikel 21, lid 1 van het Handvest).
- 9 De NSA verwijst naar de rechtspraak van het Hof van Justitie, waarin wordt benadrukt dat de staat van personen, waarvan de regels inzake het huwelijk deel uitmaken, tot de bevoegdheid van de lidstaten behoort en dat het Unierecht deze bevoegdheid onverlet laat (arresten van 2 oktober 2003, Carlos Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539, punt 25 en van 14 oktober 2008, Grunkin en Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, punt 16). Het staat de lidstaten vrij een huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht in te voeren (arrest van 24 november 2016, Parris, C-443/15, EU:C:2016:897, punt 59), maar de lidstaten moeten bij de uitoefening van deze bevoegdheid het Unierecht in acht nemen en dus ook het recht van elke burger van de Unie om op het grondgebied van de lidstaten te reizen en te verblijven (arrest van 2 juni 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, punt 32).
- 10 Bovendien hebben de onderdanen van de lidstaten volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie het recht om zowel in het gastland als in de lidstaat waarvan zij de nationaliteit bezitten, wanneer zij naar het grondgebied van deze lidstaat terugkeren, een normaal gezinsleven te leiden, samen met hun familieleden (arresten van 5 juni 2018, Coman e.a., C-673/16, EU:C:2018:385, punten 32, en van 14 december 2021 (Grote kamer), Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”, C-490/20, EU:C:2021:1008, punt 47).
- 11 In de context van artikel 2, punt 2, van richtlijn 2004/38, dat een definitie bevat van het begrip „familielid”, waarin met name het begrip „echtgenoot” in de zin van richtlijn 2004/38 geslachtsneutraal is en dus ook de echtgenoot van hetzelfde geslacht van de betrokken burger van de Unie kan omvatten, kan een lidstaat zich bijgevolg niet beroepen op zijn nationale recht, uitsluitend om zich te verzetten tegen een in een andere lidstaat overeenkomstig het recht daarvan gesloten huwelijk tussen een burger van de Unie en een andere persoon van hetzelfde geslacht (arrest van 5 juni 2018, Coman e.a., C-673/16, EU:C:2018:385, punten 35, 36).
- 12 Het ontbreken in de nationale wetgeving van bepalingen die voorzien in de mogelijkheid om een dergelijke relatie in te schrijven of te registreren, kan dus niet in de weg staan aan de verplichting om bepaalde specifieke gevolgen van het

aangaan van een dergelijke band in het gastland te erkennen. Een onderdaan van een lidstaat die in zijn hoedanigheid van burger van de Unie heeft gebruikgemaakt van zijn vrijheid om naar een andere lidstaat dan zijn lidstaat van oorsprong te reizen en daar te verblijven, kan zich beroepen op de aan die hoedanigheid verbonden rechten, ook ten opzichte van zijn lidstaat van herkomst (arrest van 18 juli 2013, Prinz en Seeberger, C523/11 en C585/11, EU:C:2013:524, punt 23). Artikel 21, lid 1, VWEU omvat het recht van onderdanen om zowel in de gastlidstaat als in de lidstaat waarvan zij de nationaliteit bezitten, een normaal gezinsleven te leiden, samen met hun familieleden (arrest van 14 november 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, punt 52).

- 13 De NSA geeft ook aan dat artikel 7 en artikel 21, lid 1, van het Handvest een normatieve regeling bevatten die in wezen identiek is aan die van artikel 8, lid 1, en artikel 14 EVRM. In zijn rechtspraak legt het EHRM deze bepalingen uit met inachtneming van artikel 12 EVRM, en de NSA erkent dat deze rechtspraak zich in de laatste 20 jaar verder heeft ontwikkeld wat betreft de beoordeling van nationale regelingen inzake de juridische erkenning van relaties tussen personen van hetzelfde geslacht.
- 14 Zo heeft het EHRM in de zaak Goodwin geoordeeld dat de in artikel 12 EVRM gebruikte begrippen die verwijzen naar het recht van mannen en vrouwen om te huwen, niet meer kunnen worden opgevat als begrippen die het geslacht uitsluitend aan de hand van biologische criteria bepalen. In de zaak Schalk en Kopf heeft het EHRM zich uitgesproken voor de juridische erkenning van de relatie tussen partners die als familie de bescherming van artikel 8 EVRM kunnen genieten, hoewel het heeft opgemerkt dat de verdragsluitende staten over een zekere beoordelingsmarge beschikken totdat een passende wettelijke regeling is ingevoerd. In de zaak Oliari heeft het EHRM geoordeeld dat artikel 8 EVRM aldus kan worden uitgelegd dat het de verdragsluitende staten een positieve verplichting oplegt om de juridische status van relaties tussen personen van hetzelfde geslacht te regelen met het oog op de erkenning en de bescherming ervan.
- 15 In de zaak Fedotova heeft het EHRM artikel 8 EVRM voor het eerst aldus uitgelegd dat verdragsluitende staten verplicht zijn om institutionele regelingen te treffen voor verbintenissen tussen personen van hetzelfde geslacht en dus om die verbintenissen naar behoren te erkennen en te beschermen. Volgens het EHRM mag het privéleven niet alleen worden uitgelegd als het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, maar ook als het recht om betrekkingen met andere mensen tot stand te brengen en te ontwikkelen, en kan de bescherming van een traditioneel gezinsmodel niet rechtvaardigen dat er geen enkele juridische vorm van erkenning en bescherming van de rechten van personen van hetzelfde geslacht bestaat. Het EHRM heeft de staten in het licht van de sociale omstandigheden een zekere beoordelingsmarge gelaten met betrekking tot de registratievorm van verbintenissen, maar heeft de noodzaak van een institutionalisering beperkt tot het partnerschap of een andere verbintenis.

- 16 De NSA is geneigd de betrokken bepalingen van het VWEU aldus uit te leggen dat zij in de weg staan aan een weigering om een buitenlandse huwelijksakte in nationale akten van de burgerlijke stand in te schrijven, aangezien het gastland hiermee verzuimt het recht van burgers van de Unie te eerbiedigen om een gezinsleven te leiden in de burgerlijke staat die voortvloeit uit hun huwelijk in een lidstaat, overeenkomstig de wetgeving van die lidstaat, en dit tegelijkertijd wijst op discriminatie op grond van geslacht en seksuele geaardheid, waardoor deze personen worden belet hun recht om in die lidstaat te reizen en te verblijven ten volle uit te oefenen. Het Unierecht maakt geen onderscheid op grond van geslacht tussen familieleden – de echtgenoot of partner met wie de burger van de Unie een geregistreerd partnerschap heeft gesloten –, zodat dit begrip genderneutraal is.
- 17 De nationale regelingen betreffende de burgerlijke staat, met inbegrip van het huwelijk, valt onder de bevoegdheid van de lidstaten, maar de lidstaten moeten bij de uitoefening van deze bevoegdheid het Unierecht in acht nemen, met inbegrip van het recht van vrij verkeer. De nationale regelingen mogen geen afbreuk doen aan de „gemeenschappelijke waarden” (overweging van de preambule van het Handvest) en dus aan de grondrechten van elke burger van de Unie.
- 18 Anderzijds kunnen deze bepalingen van het VWEU echter ook aldus worden uitgelegd dat zij niet aan een dergelijke weigering in de weg staan. De weigering tot inschrijving op de grond dat de gastlidstaat het huwelijk slechts erkent als een relatie tussen een vrouw en een man, impliceert immers niet dat de burgers van de Unie het recht wordt ontnomen om vrij in die lidstaat te reizen en te verblijven, maar stelt eerder als voorwaarde dat rekening wordt gehouden met het nationale recht van die staat dat een verbintenis tussen personen van hetzelfde geslacht niet erkent. De Unie eerbiedigt „de verscheidenheid van cultuur en traditie van de volkeren van Europa” (overweging van de preambule van het Handvest).
- 19 Na ontvangst van het antwoord op de prejudiciële vraag zal de NSA onderzoeken of het ontbreken in de nationale wetgeving van bepalingen die de mogelijkheid bieden om een verbintenis tussen personen van hetzelfde geslacht in te schrijven, neerkomt op de uitsluiting van de verplichting om bepaalde gevolgen van het aangaan van een dergelijke verbintenis te erkennen.